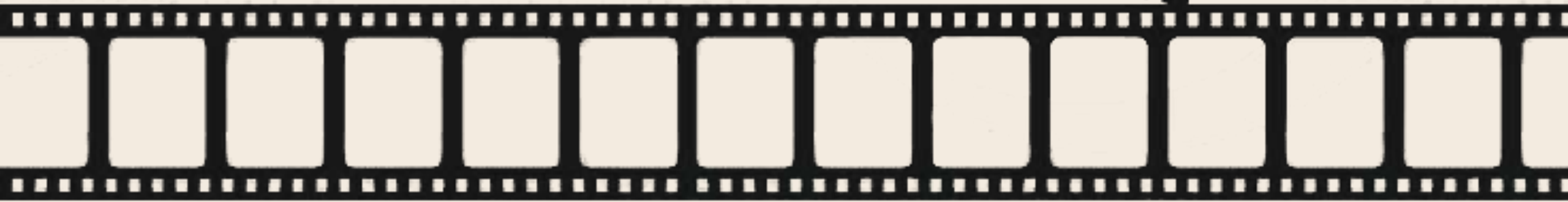
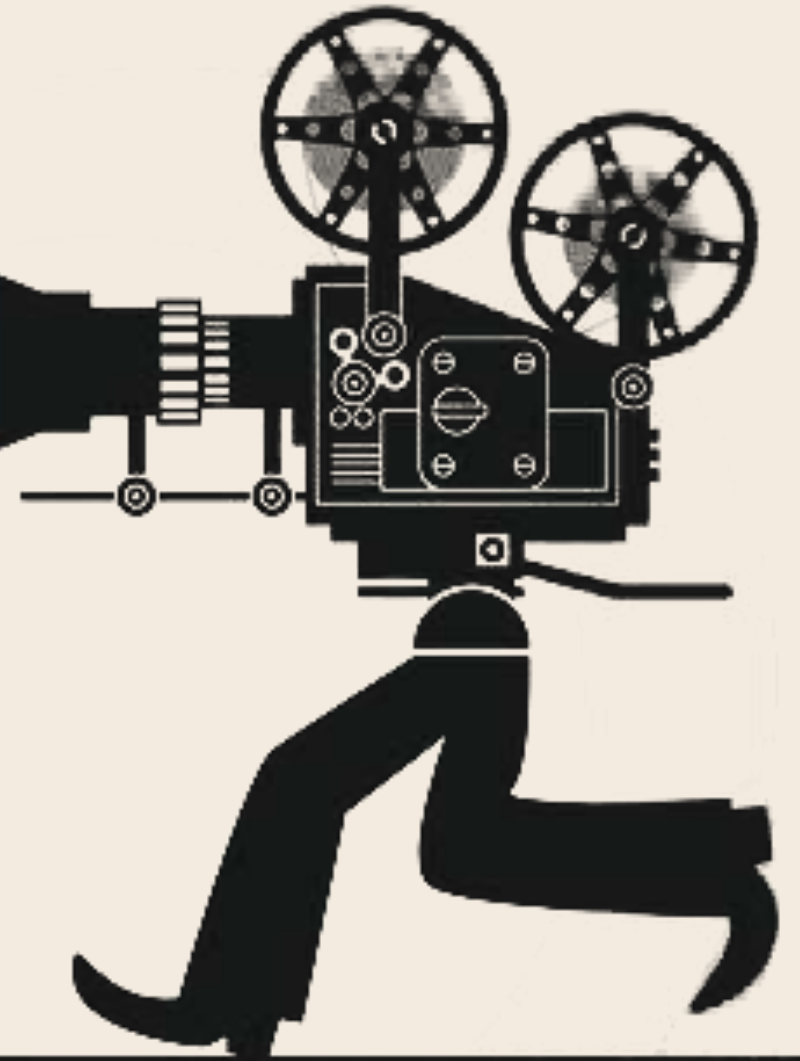

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ویدئوآرت

گردآورندگان: حدیثه ابوفاضلی و بهاره غفرانی

ویدئوآرت چیست؟

- ویدئوآرت شامل **داده‌های صوتی و تصویری تصاویر متحرک** است که ذخیره‌سازی و پخش و ارائه آن بسیار متفاوت است.
- ویدئو آرت در ابتدا **دو نوع** بود:
مستند اجتماعی و سیاسی
ویدئوآرت هنری
- **با گسترش تبلیغات تلویزیونی در دهه ۵۰ و ۶۰** و هم‌زمانی آن با **ارائه دوربین‌های «هندی‌کم»** توسط شرکت Sony، ویدئوآرت شکوفا شد.

• **خالص‌ترین ویدئویی که جنبه هنری داشت؛** بر می‌گردد به یکی از روزهای سال ۱۹۶۵ که هنرمندی کره‌ای الاصل به نام «نام جون پایک» یکی از اولین سیستم‌های متحرک ضبط ویدئویی را از کمپانیسونی در نیویورک خریداری کرد و همان روز دوربینش را روشن کرده و در خیابان همراهانش را در حال حرکت فیلم برداری کرد. این کار را می‌توان **شروع پیدایش ویدئو آرت** دانست.

• وی به طور اتفاقی از «پاپ» رهبر کاتولیک های جهان، فیلم گرفت. کار وی به هیچ وجه **تجاری و خبری** نبود بلکه **بیان شخصی** در آن دیده می‌شد. او تصاویری فرهنگی و هنری را بر اساس دیدگاه خودش ضبط کرده بود و کارش به عنوان اولین ویدئوآرت سبب شد که نام جون پایک به عنوان **پیشگام ویدئو آرت** مطرح شود. کار وی برای اولین بار در آمریکا به نمایش گذاشته شد.

ویدئوآرت با در هم آمیختگی‌هایی از قبیل نقاشی، موسیقی، رقص، عکاسی و امروزه با اختلاط آن با کامپیوتر ترکیب تازه‌تری به خود گرفته‌است و مخاطبان بیشتری به خود اختصاص داده‌است.

اهداف ویدئوآرت

- اهداف ویدئوآرت متفاوت است؛ از کاوش در مرزهای خود رسانه گرفته تا شدید حمله کردن به انتظارات بیننده‌ای که توسط سینمای متعارف شکل گرفته‌است را دگرگون می‌کند.
- ویدئوآرت بت سینمایی را می‌شکند و باعث می‌شود چیزهایی که تا حال ساخته نشده بود ساخته شود و یک جریان پایپولا به وجود آید.
- هنرمند در ویدئوآرت می‌تواند یک زمان خیالی، فرض و با چشم‌اندازی از زمان آینده را به تصویر در آورد.

ویدئوآرت و سینما

از نیمه دوم قرن بیستم که استفاده‌های غیرتجاری از رسانه‌های تصویری رو به افزایش گذاشت. برخی از هنرمندان عرصه هنرهای تجسمی به کشف امکانات جدیدی رسیدند که در قالب تلویزیون و ویدئو امکان‌پذیر بود.

آنها از ویدئو به عنوان رسانه‌ای که دارای تأثیرات متقابل بوده و بر خلق واقعیت تمرکز دارد، استفاده کردند. این هنرمندان به جای آن که وجه سرگرم‌کنندگی ویدئو را مدنظر داشته‌باشند، تلاش کردند تا بینندگان در عرصه هنر به دریافتهای متفاوت‌تری برسند.

• ویدئوآرت به همان اندازه ای که به فیلم و سریال شباهت دارد، تفاوت هایی هم با این دو دارد. شاید ساده‌ترین و روشن‌ترین تمایز بین سینما و ویدئوآرت در این باشد که هدف نهایی سینما **سرگرمی** است؛ در حالی که غایت اصلی ویدئوآرت متنوع‌تر است و خیلی ساده بر توقعات سنتی بیننده از ویدئو یورش می‌برد.

• یکی دیگر از تفاوت‌های کلیدی بین ویدئوآرت و سینما این است که ویدئوآرت بر بسیاری از قواعدی که سینما را تعریف می‌کند، متکی نیست. اغلب در ویدئوآرت، **هنرپیشه یا بازیگر** شناخته شده‌ای نمی‌بینیم. حتی ممکن است در آن **دیالوگی** نباشد و **طرح یا روایت قابل تشخیصی** وجود نداشته باشد.

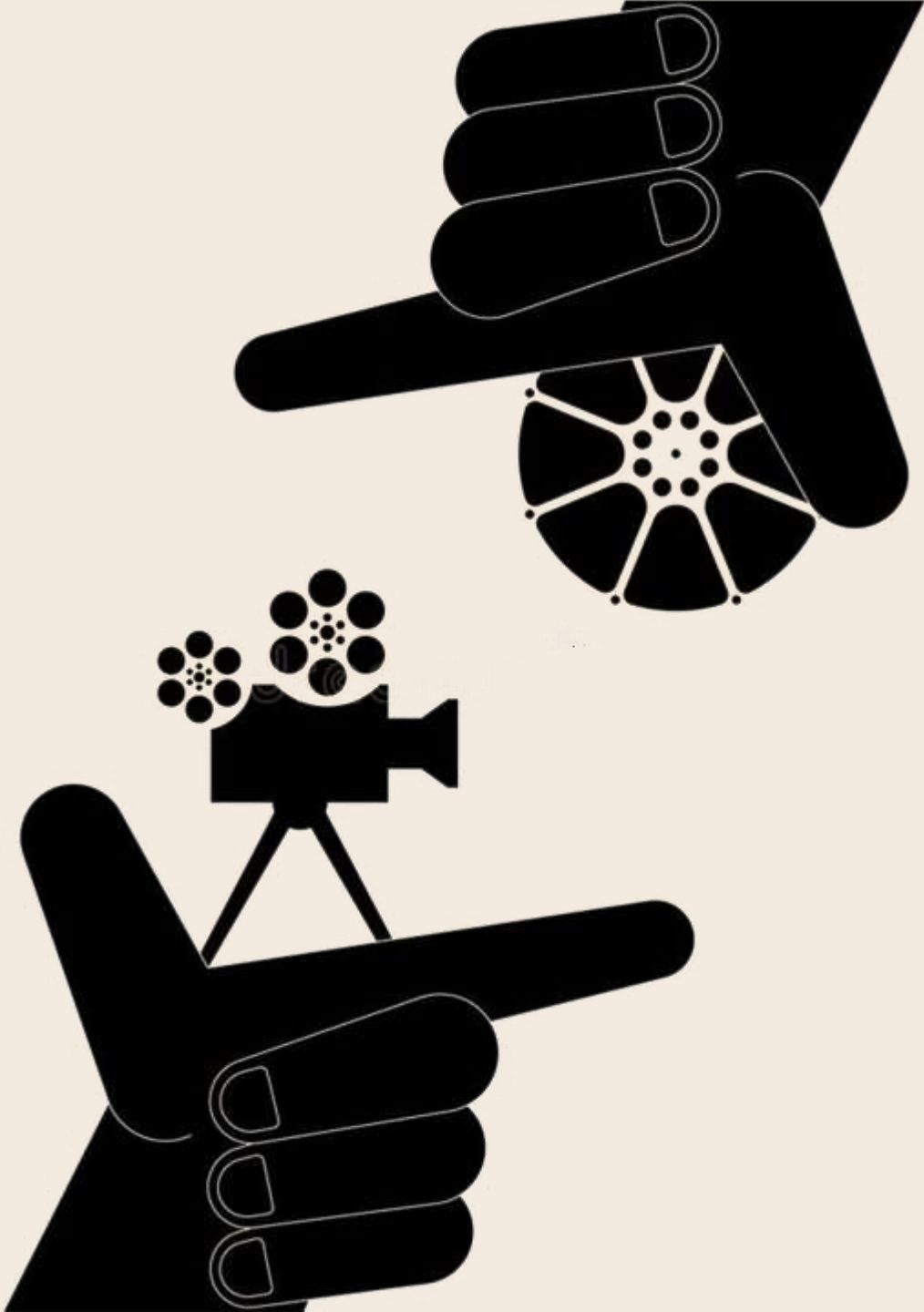
• پایبندی به قراردادهایی که سینما را به وسیله‌ای سرگرم‌کننده تبدیل می‌کنند؛ در ویدئوآرت اصل ناموجودی است.

ترکیب‌بندی کادر در ویدئوآرت

در ویدئو رعایت خط نگاه یا خط فرضی در کارگردانی و تدوین یک اثر ضروری است، خط نگاه خطی است که سمت نگاه مخاطب و تماشاگر را حفظ می‌کند. در سینما و تلویزیون هر سکانس یک خط نگاه دارد که بر اساس شخصیت‌های اصلی حاضر در آن سکانس تعیین می‌شود.

ولی در یک ویدئوآرت خط نگاه بر اساس عناصری که هنرمند آن را غالب بر موضوع می‌داند تعیین می‌شود و یا می‌تواند این عناصر در مکان‌های غیرمتعارف در کادر قرار دهد و یا در برخی از ویدئوآرت‌هایی که با چیدمان همراه است چند کادر دیده می‌شود.

انواع ویدئوآرت

- **ویدئوی چیدمان:** ویدئوآرت ابتدا خود را به شکل چیدمان عرضه کرد. آثار نخستین پایک با دستگاه های تلویزیون و ترکیب آنها در یک محیط ویژه، گواه این مسئله است. اصطلاح ویدئوی چیدمان یا اینستالیشن امروزه بسیار فراگیر و جامع به نظر می رسد.
- **ویدئوی تک کاناله:** آثاری که از یک منبع واحد، پخش میشوند و باعث تمرکز مخاطب بر یک سطح پخش می شوند؛ در این دسته قرار می گیرند. این سطح یگانه ممکن است به قسمتهای متفاوتی تقسیم شود اما معمولا یک تصویر را نمایش میدهد.
- **ویدئوی چند کاناله:** آثاری که از منابع متعدد پخش می شوند از جمله پخش تصویر متحرک و صدا از منابع مختلف مثل پرده ها یا صفحاتی که مکمل یکدیگرند و محیطی که این همه را در خود جای می دهد، از وجوه گوناگون آثار ویدئویی چند کاناله به حساب می آیند. با توجه به این که میزان نور محیط، دمای آن، چیدمان پرده ها و بسیاری عناصر دیگر که توسط هنرمند مشخص می شوند؛ خصلتی محیطی به اثر میدهند. این گونه آثار رابطه تنگاتنگی با ویدئوی چیدمان پیدا میکنند و شاید ترسیم مرزی میان آنها عملا ناممکن باشد.

انواع ویدئوآرت

- **ویدئوی اجرا:** بعد از دهه ۶۰ کسانی قابلیت‌های اندام انسان و حالات آن را بیش از هر ابزار دیگری برای ایجاد ارتباط با مخاطبین آثار هنری مناسب دانستند. آنها گاه با تلفیق ویژگی‌های هنر تجسمی و حرکات اندام و توانایی‌های بازیگری و گاه با ایجاد خشونت و رفتارهای انزجارآمیز با جسم انسانی که معمولاً خود هنرمند آن را به نحوی انجام میداد که به صورتی تکان دهنده مؤثر باشد، مفاهیم مورد نظر خود را اجرا می‌کردند. وقتی که ویدئو در دسترس هنرمندان قرار گرفت؛ بسیاری از آن‌ها دوربین را به سوی خود برگرداندند و از اجراهای خود به عنوان اثر بهتری تصویر برداری کردند.

- **ویدئوی تعاملی:** ویدیوی تعاملی را ویدیوی محاوره‌ای نیز می‌گویند و برای تولید این ویدیو معمولاً سه عامل تماشاگر، هنرمند و سیستم پردازش کامپیوتر با هم مشارکت می‌کنند. بازخورد داده‌هایی که از حضور تماشاگر در نمایشگاه به دست می‌آید نوعی حادثه سمعی و بصری به وجود می‌آورد که وابسته به انتخاب‌های تصادفی کامپیوتر است. محیطی مجازی، تصویر واقعی تماشاگر یا در حقیقت شرکت‌کننده را در خود جای می‌دهد. بسیاری از آثار نیز تماشاگر را وادار می‌دارند تا عکس‌العملی در مقابل یک دستورالعمل یا رویداد پیش رو انجام دهد.

هنرمندان ویدئوآرت

با وجود اینکه گستره کنونی هنر ویدئو توسط مردان و زنان مانند هم پوشیده است، این مطلب قابل توجه است که در دهه ۱۹۷۰ ویدئو به زنان این اجازه را داد تا وارد دنیای هنر شوند که اغلب اوقات از ورود آنها جلوگیری می شد. ضرورت هنر ویدیو با حرکت‌های فمینیستی همزمان شد و افزایش در دسترس بودن دوربین‌های ویدیویی به زنان این اجازه را داد تا در تلاشی شرکت کنند که نیازی به موزه و یا گالری برای احراز موجودیت ندارند.

نام جون پایک

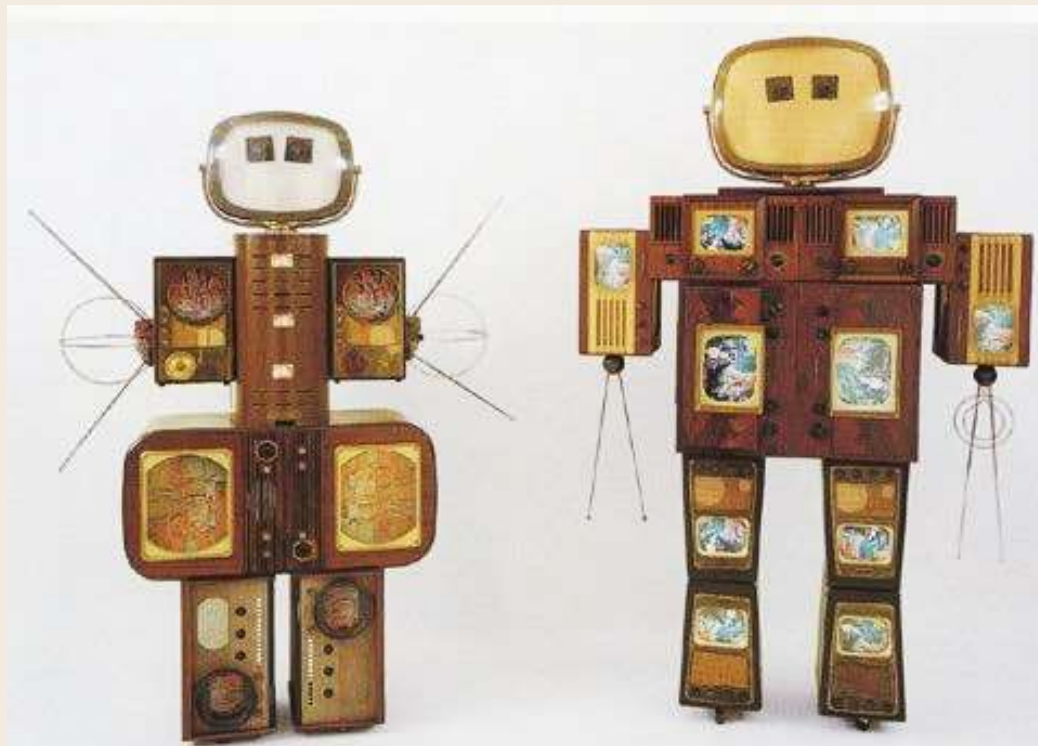

- در سال 1965 همه نوع اعتراضات سیاسی در کل جهان غرب در حال شکل گیری بود؛ دوربین های ویدئویی دستی سونی با قیمتی حدود ۳۰۰۰ دلار آمریکا، در دسترس عموم قرار گرفت.
- نام جون پایک، برای اولین بار دوربین خود را در نیویورک خرید و همان جا به فیلم برداری از نماهایی که دوست داشت پرداخت. او در مناطق پایین شهر نیویورک به راه افتاد و از مردم عادی، حتی به طور اتفاقی از «پاپ»، رهبر کاتولیک های جهان فیلم گرفت و آنها را بدون تدوین و ویرایش در مکانهایی که با هنرمندان دیگر گرد هم می آمدند به نمایش گذاشت.
- اثر نام جون پایک سرآغاز رسمی ویدئوآرت محسوب می شود و او **پدر ویدئوآرت** نامیده می شود.

- او در بیشتر آثار خود از **مانیتور ویدئو** به عنوان بخشی از اثرش، بهره جسته است. مانیتوری که فیلم در حال پخش آن برایش به اندازه‌ی خود بدنه‌ی آن اهمیت ندارد و به مثابه‌ی **قطعه‌ای از یک حجم عظیم** به شمار می‌رود.

- خصیصه‌ی این دسته از کارهای پایک کلیت عظیم اثر هنری است که در آن بدنه‌ی تلویزیون جزئی از اثر است و پایک در **کثرت استفاده** از آنها ابایی ندارد چراکه گاهی اثر او فضای گالری‌های عظیمی را به خود اختصاص می‌دهد.

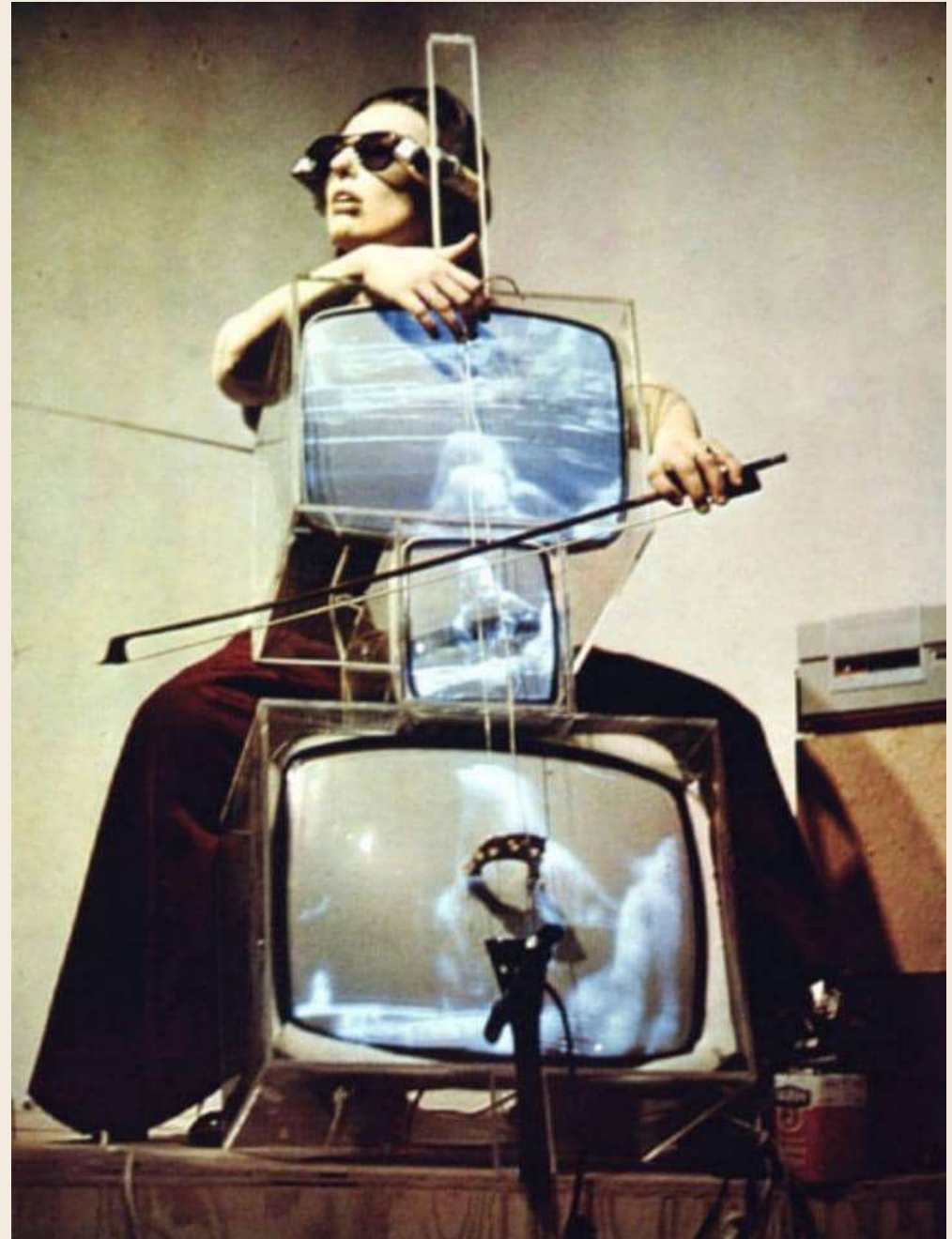

- چیدمان او در موزه گوگنهایم نیویورک شامل **بیش از صد دستگاه تلویزیون** است، ترکیب بندی آنها در کنار هم **حجمی نیمه مدور** را شکل می دهد.

- **نورپردازی لیزری** پایک که با معماری خاص گالری عجین شده و بیننده‌ی اثر در آن فضای گسترده دیگر با یک مانیتور و فیلمی که در آن نمایش داده می‌شود سر و کار ندارد، بلکه در این جا مانیتورها به نقاط نورانی بدل می شوند و فضای گالری و معماری آن بستر اثر پایک و در خدمت اثر هستند.

- ادوارد لوسی اسمیت در کتاب هنر و جهانی شدن معتقد است این تجمع تلویزیون‌ها که در آن فضای بزرگ شبیه مربع های کوچک نورانی‌اند، تا حد زیادی **به جلوه‌ی دیرهنگام کلوپ‌های شبانه** یا **تزئینات یک جشن بزرگ که به پایان رسیده** شباهت پیدا کرده است تا بخشی از یک اثر هنری.

بیل ویولا

- کارهای ارزشمند بیل ویولا او را در جایگاه **بحث انگیزترین هنرمند ویدیو** دهه ۱۹۹۰ قرار داده است.

- بدون شک یکی از دلایل اصلی شهرت ویولا توانایی او در احضار **عوامل مذهبی و شبه مذهبی ذهنی** بوده است. معروف ترین ویدیوی او احتمالاً فرستاده‌ها است که نخستین بار در کلیسای جامع دورهام به نمایش در آمد.

- آثار او اغلب به دنبال ارائه فرم بصری و ملموس **تجارب روان شناختی** و **متافیزیکی** هستند.
- در کنار کارهایی با **تم‌های احساسی** ویولا که فضای مادی ندارند کارهای دیگر او بر اساس شیوه بیان حسی و کمپوزیسیونهایی است که از **هنر کلاسیک** و **قرون وسطایی** الهام گرفته است.
- اتاق کاترین و معراج تریستان از جمله آثار است که ویولا با الهام از هنر کلاسیک و قرون وسطایی تولید کرده است.
- عشق و مرگ، نور و تاریکی، دایره زندگی و مسیر هر انسانی است که هنرمند با استمرار در آثار خود آن را به نمایش می‌گذارد. تعادل ابدی بین زندگی، عشق و مرگ هسته مرکزی آثار اوست.

ویدئوآرت اتاق کاترین تاثیر گرفته از نقاشی کاترین مقدس-بیل ویولا

شیرین نشاط

• شیرین نشاط (زاده ۶ فروردین ۱۳۳۶ در قزوین)، هنرمند **عکاس** و **فیلم‌ساز** ایرانی معاصر است. او برندهٔ تندیس شیر نقره‌ای جشنواره فیلم ونیز به عنوان **بهترین کارگردان** به‌خاطر فیلم زنان بدون مردان است. او هم‌اکنون در نیویورک زندگی می‌کند.

• آثار او دارای **ریشه بومی از زندگی جامعه ایران** است. او در آثارش که خود در بعضی از آنها نقش‌آفرینی میکند با کنار گذاشتن کلیشه‌های رایج درباره زن مسلمان، به بررسی قوانین اجتماعی، فرهنگی و مذهبی جوامع مسلمان و پیچیدگی روابط زن و مرد پرداخت. اغلب این موضوع را با نشان دادن **دو یا چند فیلم ویدئو به صورت همزمان نشان** می‌دهد و با ایجاد تضاد صریح بصری از طریق نقوش و نور و تاریکی، سیاه و سفید، مرد و زن به بیان ایده‌اش می‌پردازد. از آن جمله می‌توان به کار **چیدمان ویدئویی** او به نام «زرین» در ۲۰۰۵ اشاره کرد.

چیدمان ویدئویی زرین-سال 2005-شیرین نشاط

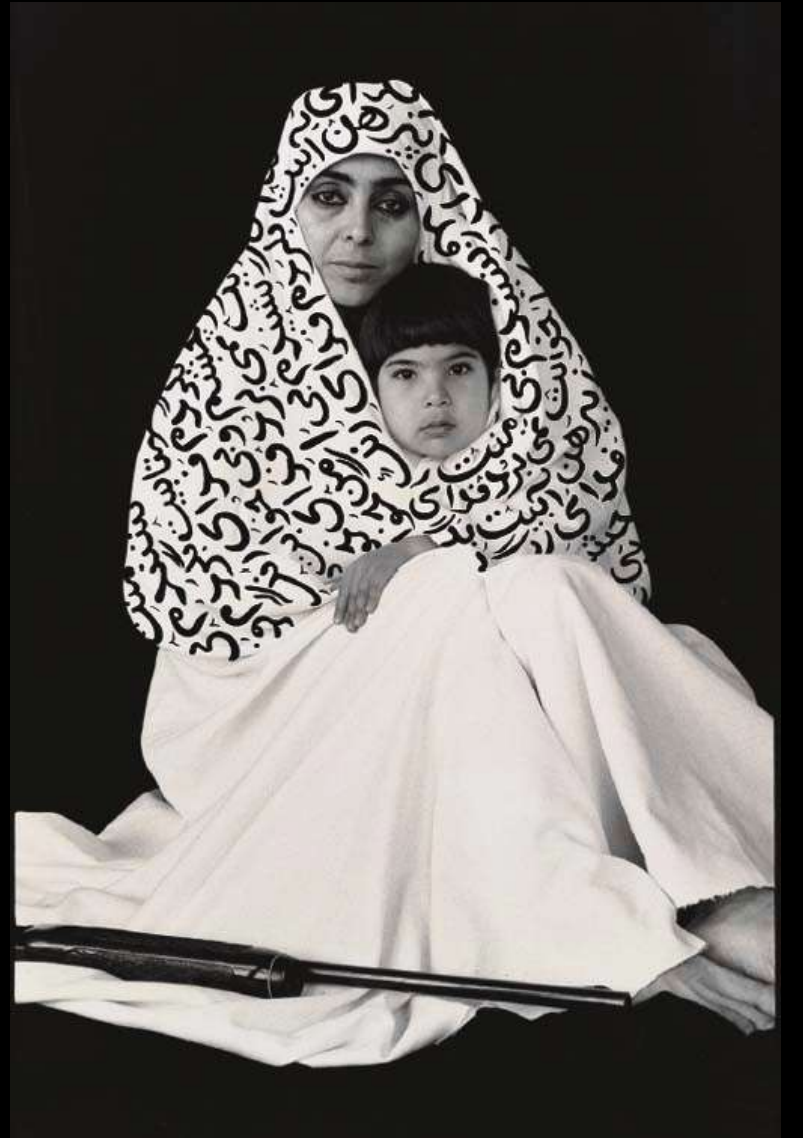
تصاویری از ویدئوآرت سه‌گانه- شیرین نشاط

- شیرین نشاط در مجموعه زنان الله، خود را چه تنها چه با دیگران ملبس به **پوشش اسلامی چادر**، با دست و پا و صورتی منقش به **اشعار فارسی** به خط تحریری فارسی نشان می دهد.

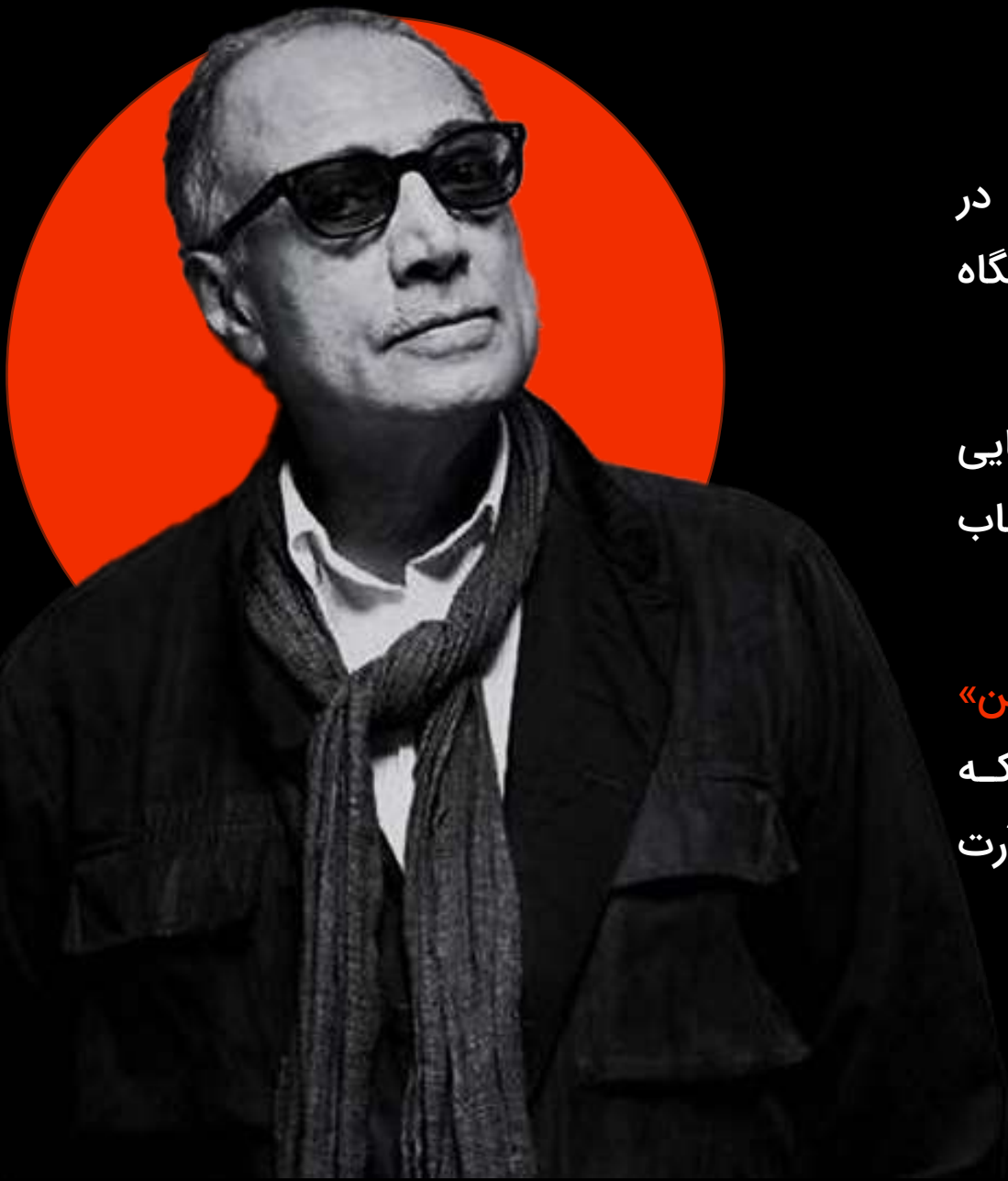
- هنرمند اغلب با **اسلحه‌ای در دست** ظاهر می‌شود. عنصری که غیر مستقیم به خشونت در انقلاب ایران اشاره دارد.

- این آثار بودند که برای هنرمند تحسین بین‌المللی به ارمغان آوردند و او را در زمره **یکی از کنایه‌آمیزترین هنرمندان جوان** دوران خودش قرار دادند.

مجموعه‌ی زنان الله-شیرین نشاط

عباس کیارستمی

- عباس کیارستمی، فیلم ساز، نقاش و عکاس بزرگ ایرانی در سال 1319 در تهران متولد شد. او پس از فارغ التحصیل شدن از رشته‌ی نقاشی دانشگاه تهران، وارد عرصه‌های فیلم سازی شد.
- کیارستمی به عنوان بهترین فیلمساز دهه‌ی نود از سوی ماهنامه‌ی آمریکایی فیلم کامنت و به عنوان یکی از فیلم سازان برجسته‌ی قرن بیستم انتخاب شد و بیش از پنجاه جایزه‌ی مهم سینمایی را از آن خود کرده است.
- او همچنین یک ویدئوآرتیست موفق نیز به حساب می‌آید. اثر «شیرین» کیارستمی در مرز مشترک سینما و ویدئوآرت قرار می‌گیرد چرا که ساختارهایی در آن شکسته می‌شوند که ما آن‌ها را در آثار ویدئوآرت می‌بینیم.

شیرین عنوان فیلمی از ساخته‌های کیارستمی، **تصویرگر نگاه ۱۱۳ بازیگر زن، بدون هیچ سخنی** به دوربین فیلمبرداری است؛ در حالی که صداهایی از قرائت منظومه خسرو و شیرین نظامی گنجوی به گوش می‌رسد. در حقیقت این فیلم روایتی برآمده از واکنش‌های تعدادی بازیگر مطرح سینما در برابر تماشای نسخه سینمایی داستان خسرو و شیرین در سالنی فرضی را روایت می‌کند.

حذف روایت، جنبه‌ی تجسمی اثر که به نقل از کیارستمی تماشاگر گویی به **نمایشگاهی از پرتورها** وارد می‌شود که تأثیرات حسی آن‌ها را شاید یک اثر نقاشی نداشته باشد.

کیارستمی می‌گوید: اثر داستان ندارد. تعریفی خیلی قاطعی از سینمای داستانی و غیر داستانی ندارم، چون حتی یک عکس هم بسته به نگاه و داشته‌های ذهنی مخاطب داستان دارد. البته **فیلم‌های من نیمه تمام است** و با نگاه تماشاگر به پایان می‌رسد. در این نگاه نیمی از مشارکت در ساخت پایان فیلم بر عهده تماشاگر است، گاه نگاه تماشاگر بهتر از کارگردان فیلم را می‌بیند و گاه تماشاگر با چشم بسته آن را رد می‌کند.

- ۲۴ فریم فیلمی (ویدئوآرتی) ایرانی ساخته عباس کیارستمی است. این فیلم در حالی تکمیل شد که کیارستمی مراحل پایانی آن را در بیمارستان و در دوران نقاهت پیش برد.
- این فیلم در بخش **رویدادهای هفتادمین جشنواره فیلم کن** به نمایش درآمد. او دو بخش نخست این اثر را در مسترکلاسی که سال ۲۰۱۵ در جشنواره فیلم مراکش برگزار کرد، به نمایش گذاشت. اما هشت ماه پس از آن از دنیا رفت و تکمیل این پروژه به پسر بزرگ او احمد واگذار شد و خود کیارستمی نسخه کامل را هرگز ندید.
- در این اثر که **چیدمانی از فیلم و عکس** است؛ ۲۴ فیلم کوتاه چهار و نیم دقیقه‌ای می‌بینیم که با جانبخشی به تصاویر ثابت آن هم از طریق تکنیک پرده سبز شکل گرفته‌است. این تصاویر ثابت اغلب عکس‌هایی هستند که کیارستمی در طول ۴۰ سال عکاسی کرده‌است.

فریده شاهسواری

- فریده شاهسواری **نقاش، عکاس و فیلمساز** است. او متولد سال ۱۳۳۴ و دارای فوق لیسانس نقاشی است.
- فریده شاهسواری را به خاطر **ترکیب مواد سمعی و بصری** در قالبهای متنوع هنری آثارش شناخته شده است.
- او فعالیت‌های خود را با نقاشی آغاز نمود و در گذر زمان، متأثر از تغییرات پیرامونی، افق‌ها و ابزار هنری خویش را گسترش داد. در طی سالهای گذشته، برای یافتن شیوه‌ای که بیانگر ذهنیت و دغدغه‌هایش باشد؛ **قالب‌ها، روش‌ها و مواد خام گوناگونی** را تجربه کرد.
- با ورود به عرصه‌ی **چیدمان و ویدئو آرت**، توانست فضایی را برای مخاطبانش خلق کند که به نحوی مستقیم‌تر و مؤثرتر با آنها ارتباط برقرار کند.

- **مترا:** یکی از کارهای او در سال 1383 میباشد که محور اصلی آن اساس خلاقیت انسان بود وقتی که هنوز کلام وجود نداشت و از آوا استفاده میشد و با خلقت انسان "مترا" یا "آواها" مقدمه پیدایش کلام شدند.
- **لالایی:** در اثر لالایی او به نوعی قصد دارد آرامش مادران را پای گهوارهها در قالب ویدئو آرت به تصویر بکشد. در گذشته مادران سنتی با آرامش بسیاری برای کودکان خود لالایی می‌گفتند ولی امروزه دغدغه‌های بسیاری مجال لالایی گفتن را از مادران گرفته است.
- **من نوشتم، تو خواندی:** ویدئو اینستالیشنی است که در سال 1384 در ساختمان قدیم روزنامه اطلاعات به نمایش درآمد و همچنین این ویدئوآرت، منتخب جشنواره بین‌المللی نیویورک است.

تصاویری از ویدئوآرت و اینستالیشن من نوشتم، ذتوخواندی-فریده شاهسوارانی

رزیتا شرف جهان

- رزیتا شرف جهان متولد 1341 تهران و دانش‌آموخته‌ی رشته‌ی نقاشی و پژوهش هنر از دانشگاه تهران می‌باشد.
- او پس از تأسیس **نگارخانه‌های خانه‌ی هنرمندان** به مدت چند سال مدیریت آن جا را به عهده گرفت. سپس **موسس گالری طراحان آزاد** شده و از آن زمان تا اکنون نمایشگاه‌های زیادی را در داخل و خارج از کشور برگزار نموده است.
- شرف جهان گالری خصوصی خود را مرکزی برای **هنرهای آوانگارد** معرفی کرده و عموماً ویدئوآرטיست‌ها آثارشان را در این گالری به نمایش گذاشته‌اند.
- بیشتر ویدئوآرتهای رزیتا شرف جهان در همین مکان و برخی دیگر نیز در کنار دیگر ویدئوآرטיست‌ها در کشورهای مختلف به نمایش در آمده‌اند.

آثار ویدئوآرت رزیتا شرف جهان

- **پلهی فرار (1383):** زنی چادری که از پله‌های اضطراری یک ساختمان در حال بالا رفتن است. زنی که تا حدی هراسان است و شکاکانه به اطراف می‌نگرد گویی در زیر یک نگاه سنگین گرفتار شده باشد. با بالا رفتن او از پله‌ها دوربین نیز حرکت رو به بالا دارد و در نماهایی با صدای هراسناکی تصویر ثابت می‌شود و رنگ آبی بر تصویر غلبه می‌کند (شبهه ثبت لحظه‌ی حساس در دوربین‌های نظارتی و امنیتی)

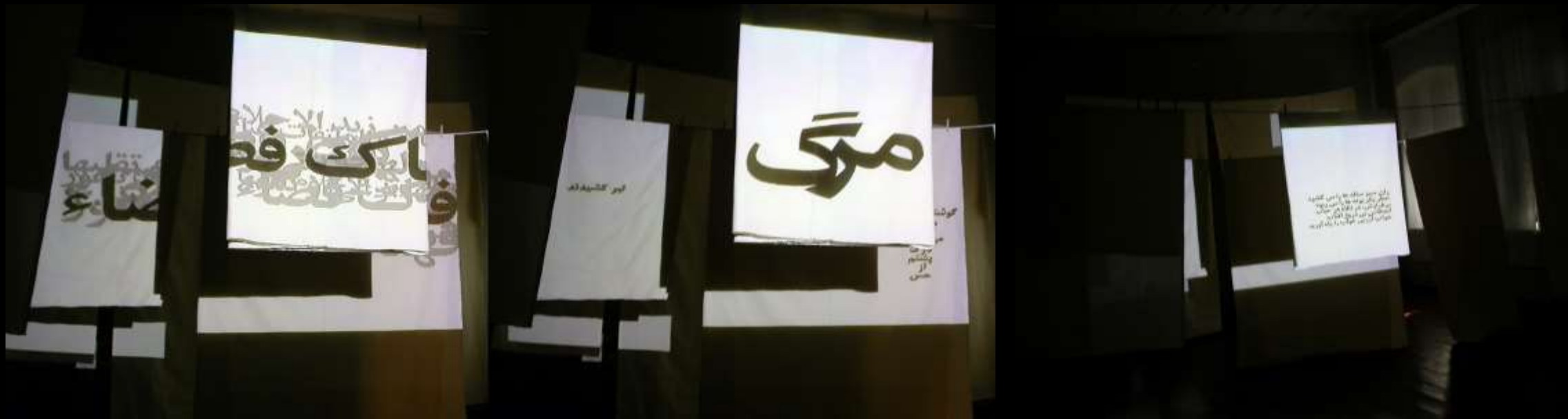
• **ضیافت:** اثر شامل چیدمان و تصویر ویدئویی می باشد که رزیتا شرف جهان در این اثر نیز پلی میان ادبیات و هنر زده است و شعر ضیافت شاملو را که درباره‌ی زمستان سال 42 سروده است؛ بر روی پیراهن‌هایی که از سقف آویزان شده‌اند با ابعاد درشتی نمایش میدهد.

• **شاید روشنایی ستمی دیگر باشد:** اثر ویدئوی محض است و با راه رفتن کودکی در ساحل آغاز می شود، کودکی که چشم بند سیاهی بر چشمان اوست. راه جستن در تاریکی، سنتی است که در جوامعی که استبداد در آن ریشه‌ی تاریخی دارد نسل به نسل منتقل می شود.

- **پانزده گره دریایی (1385):** چیدمان متشکل از **ملافه‌های سفیدی** است که در فضای گالری آویزان اند، درست مثل بند رخت. باد می‌وزد و ملافه‌ها تاب می‌خورند و **صدای امواج دریا** از پشت ملافه‌ها شنیده می‌شود. **پانزده شعر به زبان های گوناگون** از **پانزده شاعر زن درباره‌ی دریا** با **صدای پانزده زن** خوانده می‌شود و **متن اشعار بر روی ملافه‌ها** با پروژکتور پخش می‌شود.
- متن‌ها بر روی ملافه‌ها با شکست‌هایی در سطور دیده می‌شوند و جدا از خاصیت مفهومی‌شان نقش یک بافت و یک تصویر مجرد را ایفا می‌کنند.

ایده‌ی هنرمند در ساختار محکم اثر تجلی یافته و فضایی متافیزیکی پدید می‌آورد و موجب می‌شود تا احساس عمیقی در ما شکل بگیرد و ما را به تفکر وادارد.

جمع‌بندی مباحث

- ویدئوآرت به عنوان هنری جدید معرفی می‌شود که همانند دیگر هنرهای عصر حاضر از تمام امکانات ارتباطی و رسانه‌ها سود می‌جوید و گرایشی از هنر جدید است که پدیده‌های ساختارشکن تلقی می‌شود.
- این هنر شاخه‌های مختلف هنری را به رسانه‌ای گره می‌زند که تا این زمان ارتباط چندانی بینشان نبوده است.

فهرست منابع

- ویدئو آرت و خلاقیت نمایشی-انتشارات پشوتن-سیلویا مارتین
- ویدئو آرت و رویکرد هنرمندان ایرانی-پایان نامه کارشناسی ارشد-سحرفتاحی-تابستان ۸۸
- بررسی ویژگی های ویدئو آرت در ایران و جهان-پایان نامه کارشناسی ارشد-مریم محقق زاده-زمستان ۹۳
- بررسی ویژگی های گرافیکی ویدئو آرت-پایان نامه کارشناسی ارشد-گلناز مشیریان فراهی-زمستان ۸۹
- هنر و معماری-نشریه تندیس-بهمن ۸۳-شماره ۴۳
- ویدئو آرت رسانه ای نو در قلمرو هنر جدید-نشریه کتاب ماه هنر-تیر ۸۸-شماره ۱۳۰
- ویدئو آرت با معرفی آثار نام جون پایک و بیل ویولا و شیرین نشاط-پایان نامه کارشناسی ارشد-فرشاد تفرجی-تابستان ۹۰